

Bultakov Jamshid Shokir o'g'li

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi
2-kurs magistranti

Jahon moliya bozorlarida iqtisodiy beqarorlikning kuchayishi, investitsiya resurslariga bo'lgan talabning ortib borishi, moliyaviy instrumentlar turlarining kengayishi hamda banklar o'rtasidagi raqobatning keskinlashuvi tijorat banklarining investitsiya faoliyati samaradorligini oshirish masalasini dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biriga aylantirmoqda.

O'zbekiston Respublikasida bank tizimini isloh qilish, moliya bozorini rivojlantirish, banklar faoliyatida bozor mexanizmlarini kengaytirish va iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb etish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar tijorat banklarining investitsiya faoliyatini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Banklar faoliyatida moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, investitsiya aktivlari hajmini maqbul darajada oshirish, daromad manbalarini kengaytirish va investitsion risklarni nazorat qilish mamlakat bank tizimining raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omillar hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, tijorat banklarining investitsiya faoliyati samaradorligini oshirish nafaqat alohida banklarning moliyaviy natijalarini yaxshilash, balki milliy moliya bozorining rivojlanishi va iqtisodiyotning investitsion salohiyatini mustahkamlash uchun ham ahamiyatlidir.

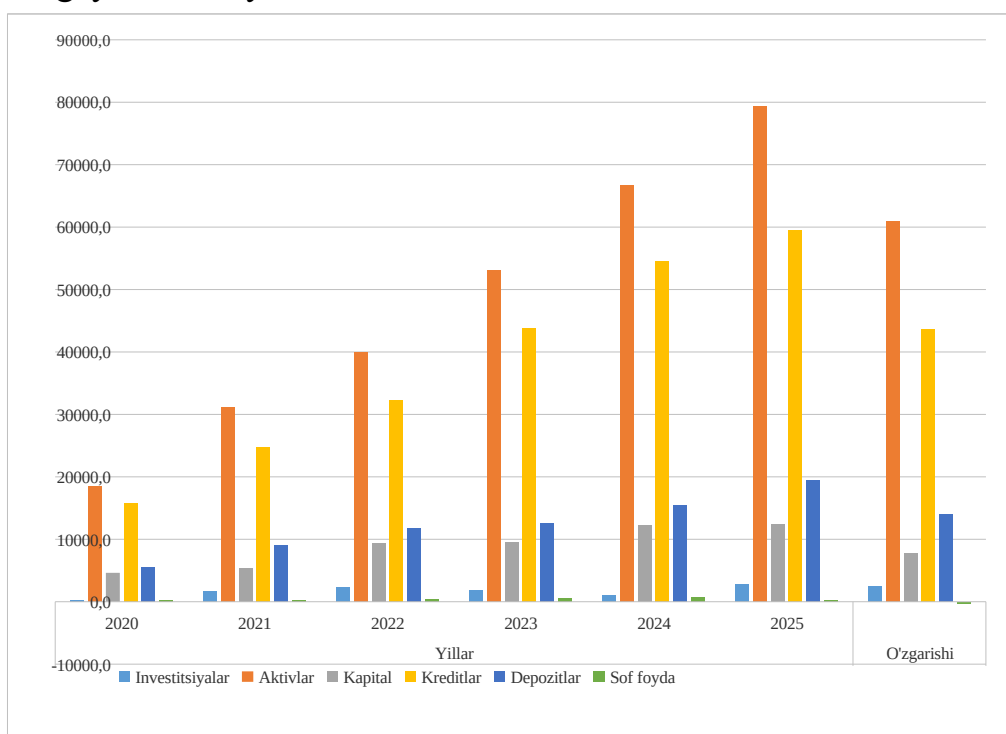
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligi bevosita ularning aktivlariga, ayniqsa aktivlarning sifati, rentabelligi, likvidligi va boshqaruv samaradorligiga bog'liqdir. Bank o'z aktivlaridan samarali foydalansa, bu nafaqat daromadni, balki investorlar ishonchini ham oshiradi. Shu boisdan, har bir tijorat banki aktivlar strategiyasini chuqur tahlil asosida shakllantirishi zarur.

Banklarning investitsion jozibadorligi ularning moliyaviy barqarorligi, daromadliligi va risklarni boshqarish darajasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, mazkur omillar bevosita bank aktivlarining tarkibi va samaradorligi orqali shakllanadi. Shu nuqtayi nazardan, bank aktivlari investitsion jozibadorlikni oshirishning asosiy manbai va ko'rsatkichlar bazasi hisoblanadi.

J.K. Majidovning fikricha, tijorat banklari aktivlarining oqilona tarkibini shakllantirish risklar darajasining oshishiga yo'l qo'ymagan holda, aktivlarning

daromadliligi va likvidliligi o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash imkonini beradi.. Diversifikatsiyalangan aktivlar portfeli bankning bozor shoklariga chidamliligini oshirib, investorlar uchun ishonchlilik darajasini kuchaytiradi.

Ma'lumotlariga ko'ra, 2021–2025-yillar oralig'ida bank tizimidagi jami aktivlar hajmi 403 153,2 mlrd so'mga yoki 110,1 foizga oshgan. Bu o'sish bank sektorida umumiy kapitalning kengayganini, moliyaviy resurslar va sarmoyalar hajmining ortganini ko'rsatadi. Ayrim banklar (Kapitalbank, Agrobank, Orient Finans) innovatsion moliyalashtirish, raqamli xizmatlar va xususiy kapital qo'shilishi orqali sezilarli o'sishga erishgan. Mikrokreditbank, Invest Finance, Davr-bank kabi o'rta segmentdagi banklar bozor ulushini oshira boshlagan. Raqobatbardoshlikni saqlash uchun past ulushli banklarga xizmatlar diversifikatsiyasi, raqamlashtirish va mijozlar bazasini kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar zarur.

“Sanoatqurilishbank” ATBning asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari dinamikasi

Manba: <https://ahbor-reyting.uz/ru/service> sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblangan

Yuqoridagi rasm ma'lumotlariga asoslanib shuni alohida ta'kidlash joizki, “Sanoatqurilishbank” ATBning investitsiyalar hajmi 5 yilda 10 barobardan ko'proq o'sgan.

Bu bank infratuzilmasini modernizatsiya qilish, raqamli xizmatlar, texnologik yangiliklar va kredit portfelini kengaytirishga yo'naltirilgan. Bu esa potensial investorlar uchun bankning o'suvchan bozor ishtirokchisi ekanini ko'rsatadi (2.12-jadval).

Yil	Investitsiyalar (mlrd so‘m)
01.01.2020	272,4
01.01.2025	2 764,7
O‘sinh	+2 492,3 mlrd so‘m (10 barobardan ko‘proq)

Bank tizimining moliyaviy barqarorligi, avvalo, uning asosiy moliyaviy ko‘rsatkichlari – aktivlar hajmi va kapital bazasining izchil o‘shishi bilan chambarchas bog‘liq. Ushbu ikki omil bankning nafaqat joriy faoliyat samaradorligini, balki uning uzoq muddatli to‘lovga qobiliyatligi va investitsion jozibadorligini belgilovchi muhim mezonlardandir.

“Sanoatqurilishbank” ATBning aktivlar va kapital o‘shishi dinamikasi (mlrd so‘m)

Ko‘rsatkich	01.01.2020	01.01.2025	O‘shishi
Aktivlar	18 487,9	79 403,8	+60 915,9
Kapital	4 627,1	12 426,8	+7 799,7

“Sanoatqurilishbank” ATBning umumiy aktivlari va kapitali keskin oshgan. Bu kengayish strategiyasini olib borayotganini, risklarni qamrab olish salohiyatining kuchli ekanini, investorlar uchun moliyaviy xavf pastligini bildiradi. Kapitalning o‘shishi – bankning kredit va investitsiya jalb etish imkoniyatlarini oshiradi.

Aktivlar o‘shishi, bir tomondan, bank faoliyatining ko‘lamini, moliyaviy xizmatlar bozoridagi ishtirok darajasini va umumiy iqtisodiy faollikda tutgan o‘rnini ifodalaydi. «Sanoatqurilishbank» ATB misolida olib qaralganda, 2020-yildan 2025-yilgacha bank aktivlari 18 487,9 mlrd so‘mdan 79 403,8 mlrd so‘mgacha, ya’ni 4,2 barobarga o‘sgan. Bunday ko‘rsatkich bank infratuzilmasining kengayganligi, xizmatlar spektrining ortganligi va mijozlar bazasining faol ravishda kengayib borayotganligidan dalolat beradi.

Kapital bazasining o‘shishi esa bankning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish, xavflarga nisbatan chidamliligini oshirish va mustaqil faoliyat yuritish salohiyatini mustahkamlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. «Sanoatqurilishbank» ATB kapitali 2020-yilda 4 627,1 mlrd so‘m bo‘lgan bo‘lsa, 2025-yilga kelib bu ko‘rsatkich 12 426,8 mlrd so‘mga yetgan. Bu esa bankning umumiy moliyaviy poydevori

mustahkamlanayotganini va xatarlarga nisbatan zarur moliyaviy bufer shakllanayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, kapitalning aktivlarga nisbati (leveraj ko'rsatkichi; kapital yetarliligi koeffitsienti esa riskka tortilgan aktivlarga nisbatan hisoblanadi)

bankning o'z majburiyatlarini qoplash imkoniyati, xususan depozitlar va kreditlar bo'yicha risklarni minimallashtirish darajasini belgilaydi. Yuqoridagi statistikalar asosida aytish mumkinki, «Sanoatqurilishbank» ATB kapitalining yetarli darajada o'sib borishi bankning barqarorligini ta'minlash va qo'shimcha investitsiyalarni jalb etish salohiyatini oshiradi.

Aytish mumkinki, bank aktivlari va kapitalining tizimli va muvozanatli o'sishi – bu bankning moliyaviy sog'lomligi, ishonchliligi hamda investorlarga nisbatan jozibadorligining muhim indikatoridir. Bu holat, ayniqsa, «Sanoatqurilishbank» ATB misolida yaqqol namoyon bo'lib, uning moliyaviy salohiyati va kelgusi yillarda investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari kengayib borayotganini tasdiqlaydi.

«Sanoatqurilishbank» ATB kredit portfelining o'sishi 2025-yilda 2020-yilga nisbatan 43 665,8 mlrd so'mga oshgan. Kredit hajmining 3,7 barobar o'sishi bankning real sektorga (sanoat, xizmatlar, tadbirkorlik) sarmoya yo'naltirishini bildiradi. Bu samarali aktiv ishlatish va foyda olish imkoniyatlarining yuqoriligini ko'rsatadi.

Shuningdek, «Sanoatqurilishbank» ATBning depozitlari hajmi 3,5 barobarga oshgan. Bu esa aholi va yuridik shaxslar bankni ishonchli moliyaviy institut deb bilayotganini, resurs bazasi mustahkamligini anglatadi hamda ichki investitsiya manbai mavjudligini ko'rsatadi – bu esa investorlar uchun muhim omillardan hisoblanadi.

Bank tizimi barqarorligini baholashda asosiy moliyaviy ko'rsatkichlardan biri bu – sof foyda hisoblanadi. Bank faoliyatining rentabelligini va menejment samaradorligini bevosita aks ettiruvchi bu ko'rsatkich, bank investitsion jozibadorligini belgilovchi hal qiluvchi omillardan biridir. Sof foydaning dinamikasi, ayniqsa uzoq muddatli trendlarda, bankning umumiy moliyaviy holati va risklarga chidamlilik darajasi haqida muhim ma'lumot beradi.

Agrobank misolida olib qaralganda, 2020-yildan 2024-yilgacha sof foyda muntazam o'sish tendensiyasini ko'rsatgan, ammo 2025-yilga kelib sof foyda keskin pasayib, atigi 69 mlrd so'mni tashkil qilgan. Bu esa oldingi yillarga nisbatan jiddiy orqaga chekinish, ya'ni –101,7 mlrd so'mlik salbiy o'zgarishni anglatadi. Sof foydaning keskin pasayishi – bankning moliyaviy barqarorligiga putur yetkazishi mumkin bo'lgan ogohlantiruvchi omildir. Bu ko'rsatkich bo'yicha yuzaga kelgan salbiy dinamika bankning ichki iqtisodiy salohiyati, risklarni boshqarish darajasi va investitsion jozibadorligini izchil tahlil qilishni talab etadi. Shu bois, foyda rentabelligi

ustida doimiy monitoring olib borish va uni ta'minlovchi omillarni kuchaytirish tijorat banklari oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir.

“Sanoatqurilishbank” ATB moliyaviy ko‘rsatkichlarining ta’sir darajasiga qarab investitsion jozibadorlikni baholash

Ko‘rsatkich	O‘sish (2020–2025)	Investitsion jozibadorlikka ta’siri
Aktivlar	+60 915,9 mlrd so‘m	Eng yuqori darajada ijobiy
Kreditlar	+43 665,8 mlrd so‘m	Kuchli darajada ijobiy
Kapital	+7 799,7 mlrd so‘m	Barqaror darajada ijobiy
Depozitlar	+14 014,5 mlrd so‘m	Mijoz ishonchini ifodalaydi
Investitsiyalar	+2 492,3 mlrd so‘m	Faol investitsiya siyosati
Sof foyda	–101,7 mlrd so‘m	Xavfli holat, ehtiyot signali

Moliyaviy ko‘rsatkichlarning o‘sishi dinamikasi bankning investitsion jozibadorligini belgilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ularning orasida sof foyda, aktivlar, va investitsiyalar o‘zgarishlari eng katta ta’sir kuchiga ega bo‘lib, to‘g‘ridan-to‘g‘ri investorlarning qarorlariga ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, kapital va depozitlar kabi ko‘rsatkichlar ham bankning ichki barqarorligi va tashqi ishonchliligini ifodalaydi. Shu boisdan, har bir bank o‘z ko‘rsatkichlarining o‘sish sifatini nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham tahlil etib borishi lozim.

“Sanoatqurilishbank” ATBning investitsion jozibadorligi bahosi

Yo‘nalish	Baho	Ta’siri
Aktivlar o‘sishi	Yaxshi	Investitsion salohiyatni oshiradi
Kapital o‘sishi	Barqaror	Moliyaviy xavfsizlik
Kredit portfeli	Kengaymoqda	Riskni nazorat qilish zarur
Depozitlar	Barqaror o‘smoqda	Yaxshi likvidlik
Sof foyda	Pasaygan	Jiddiy ogohlantiruvchi signal
ROA / ROE	O‘rtacha	Investorga yetarli, lekin raqobatbardosh emas

Agrobank moliyaviy barqarorlik, aktivlar va kapital o‘sishi bo‘yicha ijobiy bahoga ega. Biroq foyda rentabelligidagi pasayish va sof foydadagi keskin tushish

uning investitsion jozibadorligini to'liq kafolatlamaydi. Shu sababli, bankka investitsiya kiritishdan oldin foyda barqarorligini ta'minlash va ichki operatsion samaradorlikni oshirish bo'yicha islohotlar zarur.

“Sanoatqurilishbank” ATBning investitsion jozibadorligini oshirishda risklarni kamaytirish yo'llari

Risk turi	Ehtimoliy ta'siri	Qarshi chora-tadbirlar
Sof foyda pasayishi	Rentabellikka salbiy	Xarajatlarni optimallashtirish, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish
Kredit xavflari	Aktivlar sifati yomonlashuvi	Risklarni baholash tizimini kuchaytirish, NPL monitoringi
Raqobat kuchayishi	Mijozlar oqimi kamayishi	Innovatsion xizmatlar, past foizli mahsulotlar taklifi

“Sanoatqurilishbank” ATB investitsion portfeli izchil kengayib borayotgan, faol kredit siyosati yurituvchi va barqaror moliyaviy asosga ega bank hisoblanadi. Sof foydaning pasayishi qisqa muddatli moliyaviy xatarni anglatgan bo'lsa-da, bankning kapital bazasi va aktivlar tarkibidagi o'sish, uning uzoq muddatli jozibadorligini saqlab qolmoqda.

Umuman olganda, «Sanoatqurilishbank» ATB investitsion portfeli jozibadorligini oshirishda quyidagi jihatlarga e'tibor qaratishi lozim:

Birinchiidan, raqamli bank xizmatlarini kengaytirish.

Ikkinchiidan, kichik biznes kreditlari liniyasini kengaytirish.

Uchinchiidan, ESG tamoyillariga asoslangan “yashil loyihalar”ni moliyalashtirish.

To'rtinchiidan, iqtisodiy mintaqalar uchun infratuzilma loyihalarini qo'llab-quvvatlash.

Beshinchiidan, xalqaro moliya institutlari (IFC, EBRD, IsDB) bilan sheriklik aloqalarini rivojlantirish.

Oltinchiidan, mahalliy va xorijiy investorlar bilan qo'shma loyihalar amalga oshirish.

Yettinchiidan, Sukuk (islomiy obligatsiyalar) va yashil obligatsiyalar orqali investitsiya jalb etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Tijorat banklari jamlanma balansi*. 2025-yil 1-avgust va 2026-yil 1-avgust holatidagi ma'lumotlar. — URL: <https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/4470185/> (murojaat sanasi: 20.10.2026).

2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Investitsiyalar: asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning YaIMdagi ulushi*. — URL: <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/investments> (murojaat sanasi: 20.10.2026).
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-iyundagi PF-6003-son Farmoni. *O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy qilish to'g'risida*. — URL: <https://lex.uz/acts/-4838762>.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. *2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida*. — URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>.
5. DeYoung R., Rice T. Noninterest Income and Financial Performance at U.S. Commercial Banks. // *Financial Review*. – 2004. – Vol. 39, No. 1. – P. 101–127. – DOI: <https://doi.org/10.1111/j.0732-8516.2004.00069.x>.
6. Bessis J. *Risk Management in Banking*. – 3rd ed. – Chichester: John Wiley & Sons, 2010.
7. Abdullayeva Sh.Z. *Bank ishi*. – Toshkent. – Nashr yili va nashriyot foydalanilgan nusxa asosida aniqlashtiriladi.
8. Omonov A.A. Tijorat banklari resurslarini samarali boshqarish masalalariga oid ilmiy ishlar. – Toshkent. – Aniq nashr va bibliografik ma'lumotlar tekshirilishi lozim.
9. Qoraliyev T. va boshq. *Bank ishi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 347 b. – Nashr ma'lumotlari foydalanilgan nusxa bilan solishtiriladi.
10. Jahon banki. *Global Financial Development Report*. – Washington, DC: World Bank. – Manba: <https://www.worldbank.org>.
11. International Monetary Fund. *Global Financial Stability Report*. – Washington, DC: IMF. – Manba: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>.